

Бочарова К. А. – аспірантка кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КРИМІНОГЕННИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФОНОВИХ ЯВИЩ СУЧАСНОГО ВАНДАЛІЗМУ

Для пізнання особливостей сучасної злочинності необхідно здійснити науково-теоретичний аналіз її елементів, щоб якомога точніше оцінити їхній вплив на тенденції, пов'язані з її поширенням. З розвитком суспільства негативні явища та процеси змінюються, набуваючи нових недосліджених форм. Виокремлення детермінант конкретного злочину чи злочинного явища надає можливість краще їх вивчити для подальшого ефективного розроблення засобів запобігання злочинності та її профілактики.

Детермінація будь-якого суспільного феномену є складною, оскільки стосується всіх сфер життєдіяльності суспільства. Детермінація – це форма спрямованого зв'язку, коли один об'єкт визначає інший, можливо, ще не обумовлює і не зумовлює його, але між ними є детерміністична залежність. Основною рисою цього зв'язку є наявність залежності між ними, одного від другого, а реально – одного від інших об'єктів [1, с. 186]. Головними елементами детермінації науковці вважають причини, умови та кореляти.

Досліджуючи явище вандалізму, ми дійшли висновку, що в детермінаційному комплексі злочинів вандалістичної спрямованості переважають деформація суспільної свідомості та низький рівень правового виховання. Злочини, пов'язані з вандалізмом, учиняють здебільшого через упевненість у безкарності або без остраху нести відповідальність за вчинене.

Умови вчинення злочинів вандалістичної спрямованості визначені низкою факторів, оскільки вони охоплюють різні складі злочинів і сфери суспільних відносин.

Паралельно зі злочинністю в системі суспільних відносин існують й інші негативні явища. Вони взаємодіють з нею, перебуваючи у складних зв'язках. У кримінології такі явища називають фоновими. Вони виражаються у формі соціальних

відхилень від установлених норм і цінностей, становлять загрозу дестабілізації суспільних відносин. Фонові для злочинності явища чинять системний негативний вплив на всі сфери суспільного життя, стосунки між людьми, стан моральності та правопорядку в державі загалом [2, с. 80].

Відтворення фонових явищ вандалізму в Україні пов'язане, насамперед, із формуванням специфічних за суттю та способами впливу на суспільну свідомість економічних, побутових, культурних й інших особливостей, показників, які відображають зміни в соціокультурному середовищі. На цій підставі можна дійти обґрунтованих висновків про те, які соціальні, групові або індивідуальні процеси чи стани слід корегувати, на які компоненти процесів відтворення фонових явищ злочинності слід впливати з метою протидії та запобігання злочинам, пов'язаним із вандалізмом [3, с. 110].

Усі негативні (фонові) явища злочинів вандалістичної спрямованості можна поділити на загальні та спеціальні. Загальними є ті, що спричиняють відхилення від загальновизнаних норм моралі чи етикету та породжують злочинність, пов'язану з вандалізмом, тобто вони є детермінантами всіх протиправних діянь, що належать до явища вандалізму. Це шкідливий вплив засобів масової інформації, пропагування сумнівних цінностей, безпритульність і бездоглядність, стихійна урбанізація, правовий нігілізм та аморальність. Спеціальні фонові явища є підґрунтям для злочинів, які схожі чи пов'язані із цими явищами, і призводять до окремого злочину вандалістичної спрямованості чи багатьох, проте не обов'язково впливають на всі. Хуліганство пов'язане із жорстокістю, пияцтвом, алкоголізмом, наркотизмом і безпритульністю. Умисне знищення або пошкодження майна, релігійних святинь, культових будинків чи об'єктів археологічної спадщини спричинене аморальністю, бідністю, правовим нігілізмом, атеїзмом і також пияцтвом. Зазначені явища не породжують злочинність, а виконують роль її детермінант, є сприятливим середовищем для її розвитку [2, с. 81].

Вплив фонових явищ на злочини вандалістичної спрямованості варто проілюструвати таким видом дозлочинної поведінки, який поширився в Україні порівняно нещодавно. Новим виявом вандалізму стало нанесення графіті та розмальовування фасадів будинків чи інших об'єктів благоустрою рекламними

оголошеннями, які псують естетичний вигляд міста. Графіті стали невід’ємною частиною пейзажу сучасних міст і сіл, а також транспорту, ліфтів, сходів, навіть пам’яток культури. Їх виконують крейдою, ручками й олівцями, маркерами, фарбою, іноді видряпують або вибивають. Графіті містять різноманітні повідомлення, лайки, вислови, малюнки та символи.

З огляду на те, що нова форма вандалізму – графіті – спричиняє нові детермінанти цього виду злочинності, а докладно це питання в Україні ніхто не вивчав, то про наявність певних фонових явищ можна лише припустити. На нашу думку, соціальна терпимість, аморальність, упевненість у безкарності, байдужість держави до таких явищ і стихійна урбанізація є фоновими явищами, що сприяють розвитку графічної субкультури в сучасному суспільстві.

Отже, фонові явища вандалізму послаблюють дію офіційних регуляторів суспільних відносин, обмежують сферу їх впливу, посилюють інтенсивність і розширюють межі згубного впливу неправових норм й інститутів, сприяють масовому порушенню вимог моралі та правових приписів. Фонові явища готують суспільну свідомість до переходу від суспільно шкідливих до суспільно небезпечних форм поведінки [4, с. 14].

Акцентуємо увагу, що фонові явища вандалізму не спричиняють, а лише підвищують імовірність учинення злочинів. Збільшення кількості правопорушень, пов’язаних із вандалізмом, в Україні свідчить про зниження рівня правової свідомості громадян і відсутність страху нести відповідальність. Це пов’язано як з недоліками державної політики та роботи вповноважених органів державної влади, так і несприятливими умовами сімейного виховання й особистісного розвитку, соціальних відхилень від установлених норм і цінностей.

Список використаних джерел

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. / А. П. Закалюк. – Київ : Ін Юре, 2007. – Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – 2007. – 424 с.
2. Кримінологія : підручник / [В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська та ін. ; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкіна]. – Харків : Право, 2014. – 440 с.

3. Назаренко Д. О. Загальні фактори відтворення фонових для злочинності явищ в Україні / Д. О. Назаренко // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2013. – № 5. – С. 110–117.

4. Головкін Б. М. Роль фонових явищ у детермінації злочинності / Б. М. Головкін // Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення : тези доп. наук.-теорет. конф. (Київ, 20 берез. 2014 р.) / [редкол.: В. В. Коваленко, В. В. Черней, О. М. Джужа та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. – С. 12–16.